

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2014

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 13.

KAROLO YA A: PADI

KGATI YA MODITI – OK Matsepe

POTŠIŠO YA 1

Semelo

Semelo ke maitshwaro a moanegwa. Se tšweletšwa ke tsela yeo moanegwa a phelago ebile a phedišanago ka gona le baanegwa ba bangwe. Semelo sa moanegwa se akaretša ditlwaelo tša gagwe. Ge re sekaseka semelo sa moanegwa re lebelela dintlha tše di latelago:

- Ditiro tša moanegwa.
- Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.
- Ka moo a ipolelago ka gona.
- Mongwadi o reng ka yena.

Mmatshepho

- Ke motho yo bohlale.
Se se hlatselwa ke ka moo a laolago setšhaba ka gona. Taolo ya gagwe e dira gore setšhaba se mo hlomphe se be se mo tshepe.
Mongwadi o laetša magato ao Mmatshepho a a tšerego go kgopela mothepa yoo a ka tlogo go belegela setšhaba sa kgoši Ntweleng kgoši.
- O be a tshepa badimo.
O be a fela a eya mabitleng go bolela le monna wa gagwe ka mathata ao a bego a fela a kopana le ona. Bjalo ka ge leina le bolela, o be a na le tshepo ya gore ka letšatši le lengwe o tla belegela setšhaba kgoši. Re kwa ka moo a ilego a kuka lefiswana la bjala a le tšhollela godimo ga lebitla la monna wa gagwe.
Mongwadi o re Mmatshepo o ile a lla lebitleng la monna wa gagwe leo le ilego la tšhoša batho ka go šišinyega.
- O be a tshepa dihlare
Mongwadi o hlaloša Mmatshepho e le mosadi wa go rata dihlare ka ge a gakantšhitše baromiwa ba go nyalela Sefatamollo ga kgoši Dianthona gomme ba ya ga kgoši Tetedi.

Sefatamollo

- O na le megabaru.
O baka bogoši bjo e sego bja gagwe e le bja ramogolo wa gagwe. Tšhibela o gana go rongwa ga kgoši Dianthona ka ge a re ga se kgoši o re kgoši ke Nkgotlelele yo a sa golago.
- Ke lehodu.
Mongwadi o re utollela ka moo a utswitšego komatona ka gona a ba šielana sešane.
- O na le pelo ye mpe.
Mongwadi o hlaloša ka moo a sego a thabela pelego ya ngwana wa Nkgotlelele ka gona.
O bolaile ngaka yeo e bego e leka go mo homotša/kgothatsa nakong ya ge a hlokofaletšwe ke ngwana.

Nkgotlelele

- Ga a itshepe/O a inyatša.
Se se bonagala ka ge a phela a nnoši le dikgopolo tša gagwe ka ge a lemogile gore ba a mo šišingwa.
- O emela taba ya gagwe.
Se se kwagala ge a bolela le Mmatshupo gore yena o nyaka go nyala lehwepe ka gore le yena e le lehwepe.
- O bogale.
Se se kwagala polelong ya ge a ahlola Sefatamollo ka ga bogoši bja gagwe le go fiša tšohle tša bogoši tšeo di tšwago ga Sefatamollo gomme setšhaba se boa go yena.

(Tše ke tlhahlo fela, dintlha tša maleba di tla amogelwa.)

Diteng = 25

Polelo = 5

Sebopego = 5

[35]

GOBA**POTŠIŠO YA 2****2.1 SETSOPOLWA SA A**

- 2.1.1 Go rerwa taba ya go nyaka mosadi yo a tlogo belega kgoši motseng wa Mmatshupo. (2)
- 2.1.2
- Melato e sa sekwa kgorong.
 - Kgoši a sa fiwa dimpho.
 - Batho ba sa thopelwa diruiwa le mašemo ge ba palelwa ke go fa kgoši dimpho le ditseka. (Dintlha tše pedi fela) (2)
- 2.1.3 Ya ka ntle – Mongangapane o tshepiša go bolaya kgoši ge a ka ngala a leka go sepela bjalo ka ge a tlwaetše go ba tlogela kgorong. (2½)
- 2.1.4
- Wa go ba le kgatelelo setšhabeng sa gagwe.
 - Wa go rata go ngala. (4)
- 2.1.5 Wa ntwā – Mongangapane o tshepiša Kgoši lehu. (2)
- 2.1.6 Ke thuto ya leago le boitshwaro. (2)
- 2.1.7 A pefelo – O befedišwa ke setlwaedi sa kgoši sa go ngala ge a botšwa nnete. (3)

2.2 SETSOPOLWA SA B

- 2.2.1 Ke mosadi wa Nkgotlelele wa mathomo yo a gannego go tsena le Nkgotlelele mapaing gomme a boela gagabo. (2)
- 2.2.2 O befedišitšwe ke Ntlogele yo a belegego ngwana wa go hloka bosodi gomme o nyaka gore le yena a ye a belegele Nkgotlelele ngwana. (2)
- 2.2.3 Mosegare. (1)
- 2.2.4
- O na le lenyatšo – o bitša kgoši bjalo ka motho yo monnyane.
 - Ga a na dihlong – o be a le ditšhila a sa hlapa le meriri e le mahlafarara. (4)
- 2.2.5
- Wa lethabo
 - Nkgotlelele o thabišitšwe ke ge a kgonne go hlola/bopa/belega motho.
 - Ntlogele o thabišitšwe ke ge e le mothepa wa mathomo yo a tšwago ga Theogedi yo a belegego kgoši. (4½)
- 2.2.6 O hlaloša ka seemo sa ditaba lapeng la Nkgotlelele. (1)
- 2.2.7 A pefelo, o befedišwa ke ge Nkgotlelele a belege ngwana le Ntlogele. (3)

[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA**DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke****POTŠIŠO YA 3****Molaetša (kgwekgwe)**

Ke tabakgolo, kgwekgwe, thuto goba tabataba ya sengwalo. Ke molaetša wo mongwadi a ka kgalago goba a phafošago batho ka taba ye e rilego. Ke seo mongwadi a ratago go lemoša batho ka sona bophelong ka sengwalo sa gagwe. Ke thuto yeo a ratago e ka mela go mmadi gomme a phele ka yona mo tseleng ya bophelo.

Tiragatšong ye mongwadi o eletša gore batho ba hlomphe mošomo ya bona. Ba be le sephiri. Namele bjalo ka moanegwa ga a hlomphe mošomo wa gagwe ka gore ga a rute bana ba sekolo. Ka thokong ye nngwe Theepe le yena ga a hlomphe mošomo wa gagwe, o tšwetša dithuto tša gagwe pele ka nako ya mošomo. Mokgalabje Mohwiti bjalo ka motlatša modulasetulo wa lekgotlataolo la sekolo ga a hlomphe mošomo wa gagwe ka ge a emelela boNamele ge ba dirile melato sekolong ka ge ba mo reketše bjala le nama. Ditiro tša Mohwiti di ka bjala moya wa lenyatšo go barutiši ba bangwe ka go lemoga gore lekgotlataolo le tšea lehlakore. Taolo ya sekolo ka kakaretšo e ka fokola gomme gwa tsoga mathata a go hloka taolo barutišing le go bana ba sekolo. Se se iša maemo a lekgotlataolo la sekolo fase.

Mongwadi o gatelela magomo a setswalle gare ga barutiši le bana ba sekolo. Setswalle sa Namele le bana ba sekolo se be se se na magomo, ke ka fao ba bego ba nyaka a utolla diphiri tša mošomo wa gagwe. O tsenela tša marato le barutwana, seo se tlontlolla mošomo wa gagwe. Ka tiragalo ye a ka feleletša a lahlegetšwe ke mošomo. Seriti sa gagwe se ka wela fase a fetša a hloka taolo le baneng ba sekolo. Ka go ratana le bana ba sekolo le go tšwafa bana ba sekolo ba ka nyatša mošomo wa borutiši, ba feleletša ba sa rate go ba barutiši ba ka moso. Se se ka bjala gape moya o mobe moo barutwana ba ka bonago eke ke ka mokgwa wo go swanetšego go ba ka gona mošomong.

Go ikamanya le marato go ka bjala moya wa bobodu ka lehlakoreng la barutwana ka ge ba ka se tiiše dithutong tša bona, ba tshepa gore barutiši ba tla no ba abela dipotšišo goba dikarabo pele ga ge ba lekwa ka ge e le bommamoratwa. Seo se ka napa sa iša seriti sa morutiši fase a se sa fiwa tlhompho yeo e swanetšego. Kgoro ya Thuto e a amega ka ge molao wa yona wo ba o beilego wa go laola barutiši o phuhlama, o dira gore ba itebale go moreromogolo wa bona wa go aba thuto.

(Tše ke tlhahlo fela, dintlha tša maleba di tla amogelwa.)

Diteng = 25

Polelo = 5

Sebopego = 5

[35]

GOBA

POTŠIŠO YA 4**4.1 SETSOPOLWA SA A**

- 4.1.1 Ya sebjalebjae – go bolelwa ka sekolong/ofising ya hlogo ya sekolo. (2)
- 4.1.2
- O tshephiša barutwana dingwalo ka ge a tšhaba gore ba tla mmege go ba bagolo ba thuto. (4)
 - O bolela ditaba tša mošomo wa gagwe le bana ba sekolo. (4)
- 4.1.3 Ditšhupasefala (1)
- 4.1.4 Ee, ga go na ditšhitišo, le polelo ya babapadi ke ye kopana kudu mo e ka se gakantšhego babapadi goba ya lapiša babogedi. (2½)
- 4.1.5 Maitshwaro a mabotse a barutiši dikolong. (3)
- 4.1.6 Maitshwaro a Namele go bana ba sekolo a fapana le maemo a gagwe bjalo ka morutiši. (2)
- 4.1.7 A letšhogo, o tšhošwa ke gore ge a ka se fe bana ba sekolo dipalopalo ka botlalo ba tla utolla diphiri tša gagwe. (3)

4.2 SETSOPOLWA SA B

- 4.2.1
- O na le bonyatši.
 - Ke sehvirihwiri.
 - O rata tshele.
 - O thuba metse ya batho. (Tše pedi fela.) (4)
- 4.2.2
- Go hlahla babadi/Go sedimoša babadi ka seo se diregago goba se se yago go direga. (2)
 - Go utolla dimelo tša baanegwa. (2)
- 4.2.3 Ditaba di rarollwa mošate. (2)
- 4.2.4 Ke monna le mosadi. (2)
- 4.2.5 Go emela nnete. (2)
- 4.2.6 Tlhakolane le bagwera ba gagwe ba amogela lerato la Lefagwana le Theepe ka ge mafelelong go e ba le lenyalo. (2)
- 4.2.7 A boikokobetšo, o kgopela tshwarelo ebile o tshephiša go se sa bušeletša diphošo tša gagwe. (3½)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**TŠA LEFASE GA DI FELE – MFC Matshela le ba bangwe****POTŠIŠO YA 5: O SWERE JACKPOT**

Thulaganyo ke tatelano ya ditiragalo tša sengwalo. Go lebelelwa se se di hloago. Thulaganyo e theilwe godimo ga magato a a latelago:

- Kalotaba. Ke matseno a kanegelo, a swanetše go ba a makopana a maatlakgogedi moo mongwadi a tšweletšago molwantšhwa, molwantšhi le bothata.
- Tšwetšopele. E lebane le thulaganyo ya dithulano, go tloga ka thulano ya mathomo ye e bopago mollwane gare ga kalotaba le tšwetšopele.
- Sehloa/Sehlwa. Ke mo ditaba di fihlilego ntlhorwaneng, ge e le lenti re ka re le kgauswi le go kgaoga. Ke thulano ya mafelelo ya sengwalo.
- Mafelelo/Tlemollo ya lehuto. Ditaba di a fela tša boela sekeng. Ga go sa na thulano. Mongwadi o ruma ditaba.

Kalotaba

Molwantšhwa ke Megabaru, mosadi wa Lenkwane, ba dula motsaneng wa Mahwibitswane kua ga Masemola.

Moanegwa yo mongwe ke Mologadi, e lego mogwera wa Megabaru.

Ditiragalo tša kanegelokopana ye di diragala ga Masemola, tikologo ke ya sebjalebjae ka ge go bolelwa ka diinšorensa le *dijackpot*. Bothata bjo bo lego gona ke ge Megabaru a eba le megabaru ya ditšhelete, a duma ge batho ba bangwe ba swere tšhelete, le ya go hloboša.

Matseno a mongwadi a a kgotsofatša ka ge a se a dikadika, a tšweleditše dintlha tša ka godimo ka pela.

Tšwetšopele

Mongwadi o kgonne go tšweletša ntlha ye, ditiragalo tša kanegelokopana ye di direga ka ga Megabaru ge Mologadi a ile go mmošša gore le yena o swere *jackpot* sesolo ntle le go tšwa kudumela. Dithulano tšeo di tšwelelago kanegelongkopana ye go thoma ka phekgogo go fihla pele ga sehloa ke tše: (Phekgogo ke tiragalo ye e hloago thulano ya mathomo sengwalong)

- Megabaru o bolela mantšu a go kgopiša batho ka go ba botša gore ba swere *dijackpot* ge ba hlokofaletšwe.
- Megabaru o kgopiša Mologadi ka go mmošša gore o swere *jackpot* mola a hlokofaletšwe ke lesea.
- Megabaru ka morago ga go hlokofalelwa ke monna (Lenkwane), o botšwa mantšu a gore o swere *jackpot*, se se a mo kgopiša. Re bona a raka Mologadi a mmošša gore go tloga ka madi ga go botse.

Sehloa/Sehlwa

Ka mo kanegelongkopana ye ditaba di fihlile sehloeng ge maphodisa a thuntšhana le dikebekwa gomme go hlokofala dikebekwa tše pedi, ba swara wa boraro gomme a bololla diphiri tša Megabaru ka moka.

Mafelelo/Tlemollo ya lehuto

Megabaru o swerwe o kgolegong ya *New Lock*.

Balekwa ba se kwešwe bohloko ge ba file dintlha tša go kwagala.

Diteng = 25

Polelo = 5

Sebopego = 5

Tokelo ya ngwalollo e ileditšwe

[35]

Phetla

POTŠIŠO YA 6: NGWETŠI YA MMAMORAKA LE MONNA O BOLAWA KE SEO A SE LLEGO

6.1 SETSOPOLWA SA A: NGWETŠI YA MMAMORAKA

- 6.1.1 *Ausi* Mary, bogolo bja ditiragalo tša kanegelokopana ye bo rarela godimo ga gagwe. (2)
- 6.1.2 O utsweditše Moraka a tšhaba, a kgaolwa hlogo go la Witbank. (2)
- 6.1.3 Ya sebjalebjae – di*Lontše*, mosadi (*Ausi* Mary) o apara marokgo. (2½)
- 6.1.4 O ala ditiragalo tša setsopolwa se ka botlalo. (2)
- 6.1.5 Maitshwaro a gagwe a swanetšana le lefelo la *Lontšeng* mo go rekišwago bjala. (2)
- 6.1.6 Wa go rata bjala, wa go sepela bošego, wa mahlale, wa go hlalefetša banna. O tagwa gore a be a belegwe ke banna ge a boela gae. (e TEE ya tše) (2)
- 6.1.7
- Mosadi a be le maitshwaro a tlogele go inyatšiša ka banna di*Lontšeng*.
 - Banna ba hlokomele basadi bao maikemišetšo a bona e lego go ba jela ditšhelete.
(E TEE fela) (2)
- 6.1.8 A lethabo/A kgahlego, o kgahlwa ke ka mokgwa wo *Ausi* Mary a kgonago go šomiša bohlae ka gona go ikhweletša tšeo a di nyakago. (3)

6.2 SETSOPOLWA SA B: MONNA O BOLAWA KE SEO A SE LLEGO

- 6.2.1
- Ya ka ntle.
 - Barutwana ba gwantetše dikantorong tša sekolo ba opela. (2)
- 6.2.2
- Barutiši ba be ba thothomela.
 - Molomo wa Motangtang o be o eya godimo le fase go laetša letšhogo, a etšwa dikudumela, a bile a papalelwa ke go swara mohlapologo (a neša pula ya medupi). (4)
- 6.2.3 Morutiši Motangtang wa go betha barutwana. (2)
- 6.2.4 Wa lefšega, o palelwa ke go laola seemo ka sebete bjalo ka morutiši, o tšhogile moo a bonwago le ke barutwana. (2)
- 6.2.5 Ya sebjalebjae, go na le metšhene ya go tlanya, go a gwantwa. (2½)
- 6.2.6 Baithuti ba gwantela Motangtang ka gore o a ba betha. Go be go ka se be bjalo ge nkabe a sa ba bethe. (2)
- 6.2.7 Maikutlo a bana a tla fapana.
- A manyami.
 - Bana ba sekolo ga ba hlomphe barutiši.
 - A pefelo/go se kgotsofale
 - Mogwanto o thuša go tšweletša dipelaelo pepeneneng. (3)

[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe****POTŠIŠO YA 7: Go pokolo – OK Matsepe**

- 7.1 Sonete ya Seisimane/Ya Sepedi. Morumokwano ke wa kgapeletšo.
 - Se na le methalotheto ye 14
 - Ditematheto tše tharo (methalotheto ye 12) ke tša tshwantšo.
 - Tema ya mafelelo (methalotheto ye mebedi) ke ya tirišo. (2)
- 7.2 'Na se lebetšwe go wena e seng
 Neng ka ntle ga letšatši lela ke se seke?'
 • Go tlemaganya dikgopolo/Go neeletšana ka dikgopolo.
 • Go senya metara (polelo ya moreti) (3)
- 7.3 Morumokwana wa moselana wa –eng. (2)
- 7.4 Go kgaoganya le go tlemaganya dikarolometara. (2)
- 7.5 Bohlokwa bja pokolo Bokristeng. (3)
- 7.6 Wa tumelo, moreti o duma go bona a hlankela Morena. (2½)
- 7.7
 • Moreti o laetša gore sefapano ke tsela ya go ya go Morena.
 • O bontšha bohlokwa bja sefapano seo go bapotšwego Kriste go sona gore nkabe re se rwadišane ka ge se se na bosodi.
 • Moreti o duma ge batho re ka ekiša sefapano ka kgotlelelo ka ge e le phate ya Yogodimodimo. (3)

[17½]**GOBA****POTŠIŠO YA 8: Matete a lefase – NS Puleng**

- 8.1
 - Ditematheto tše pedi.
 - Tematheto ye nngwe le ye nngwe e na le methalotheto ye 14.
 - Methalotheto ga e lekane ka botelele. (2)
- 8.2
 • Sereto se bolela ka botse bjo Modimo a bo dirilego lefaseng.
 • Modimo a bea motho go hlokomela tšohle lefaseng.
 • Motho a fenywa ke sebe gomme a swanelwa ke go buna ka dikudumela. (3)
- 8.3 Morena, mahlo a ka a mpontšha
 Mabohlatse a atla tšago, Ramaru;
 - Go senya polelo ya moreti (metara).
 - Go tlemaganya dikgopolo/Go neeletšana ka dikgopolo. (2½)
- 8.4 Dilo di dirwa sephiring eupša dikenywa tša gona tša bonwa ke batho. (2)
- 8.5 Go laetša tatelano ya ditiragalo/dilo. (2)

- 8.6 Ee, se bolela ka Bibeale ye e rego Modimo o hlotše lefase a bea motho go hlokomela tšohle tšhemong ya Eden, A ntšha kgopo ya Adam go bopa Efa. (2)
- 8.7 Mothofatšo – Legodimo le dira mediro ya motho – go tšhepha ka mebele ya lefaufau (1)
- 8.8
- Gore batho ba lemoge maatla a Modimo a go hlola tšohle.
 - Gore motho o filwe maatla a go laola tšohle lefaseng.
 - Go tšweletša ka mo motho a itshenyeditšego ka go fenywa ke sebe. (3)
- [17½]**

GOBA

POTŠIŠO YA 9: Tebatšo – Dr MA Makgopa

- 9.1 O nkgahlile/O
O nkgahlile/O
Ke rile/Ke
Ke rile/Ke (2)
- 9.2
- Moreti o reta bobotse bja mosadi wa gagwe. Sebopego le dipolelo tša gagwe ke tše botse.
 - Moreti o be a le mathateng ao a fedišitšwego ke mosadi wa gagwe.
 - Maemo a bophelo bja moreti a fetošitšwe ke go bona moretwa. (3)
- 9.3 Sereto se se bopilwe ka ditematheto tše tharo.
- tematheto ya mathomo e na le methalotheto ye 7.
 - tematheto ya bobedi e na le methalotheto ye 4.
 - tematheto ya boraro e na le methalotheto ye 9.
 - Go na le methalotheto ye metelele le ye mekopana. (Dintlha tše pedi) (2)
- 9.4 Tshwantšhanyo – Go bapetšwa mosepelo wa Tebatšo le wa katse, go laetša bothakga mosepelong wa gagwe. (2½)
- 9.5 Ka bona bophelo go nna bo le gona
Wa ntebatša mahloko le mašwana Tebatšo.
- Go senya polelo ya moreti (metara) (3)
 - Go tlemaganya dikgopolo/Go neeletšana ka dikgopolo.
- 9.6 O na le lentšwana le lebose kudu/O bolela gabotse, mantšu a leago/O lebolela ditaba tše botse tše bose. (2)
- 9.7 Maikutlo a lerato:
- Moreti o thabišitšwe ke go kopana le Tebatšo.
 - O be a sa tshepe gore a ka hwetša mosadi yo mobotse go swana le Tebatšo.
 - Go kopana le Tebatšo go mo lebaditše mathata a gagwe. (3)
- [17½]**

GOBA

POTŠIŠO YA 10: Motsemollakoma – NS Puleng

- 10.1 Ba
Ba (2)
- 10.2 Ke morumokwano wa: e } a }
a } b }
a } b }
a } **E lego** } b }
a } } b }
o } } b }
o } } c }
o } } c } (2)
- 10.3 - Ditematheto tše 3.
Tematheto ya pele e na le methalotheto ye seswai
Tematheto ya bobedi e na le methalotheto ye senyane
Tematheto ya boraro e na le methalotheto ye tshela
- Methalotheto ye 23.
- Methalotheto ke ya magareng. (3)
- 10.4 Moreti o feteletša bontši bja batho bao ba tlilego Gauteng ka go bala dilo tša go fapana tše o ba tlilego ka tšona. (2)
- 10.5 Kuka: moreti o hlaloša gore ba sepetše ka maoto.
Nanoga: go hlaloša gore ba tšweletše ka lebelo/Go phakiša. (2)
- 10.6 Go kgaoganya le go tlemaganya dikarolometara. (2)
- 10.7 Ke thetotumišo. Go retwa/tumišwa motse wa Gauteng gore o phuthile batho ka go fapana. (1½)
- 10.8 Gauteng ke lefelo la lehumo leo le fepago Afrika ka bophara/Bohlokwa bja Gauteng. (1)
- 10.9 Batswadi ba tlogetše bana le batšofadi ka maikemišetšo a go nyaka mešomo ya go ba fepa. (2)
[17½]

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70

RUBRIKI YA GO SWAYA POTŠIŠO TŠE TELELE**Hlokomela phapano meputsong ye e abelwago diteng, tlhamego le polelo**

DIKHOUTO LE KABO YA MEPUTSO.		Diteng [25] Tlhathollo ya sererwa. Botebo bja ngangišano, phahlelo le kwešišo ya mošomo wo o lebeletšwego.	Kabo ya meputso	Sebopego le polelo (10) Sebopego, kelelo ya dikgopolo le tlhagišo. Polelo, segalo le setaele tše di dirišitšwego taodišong.
Khouto 7 80–100%	Bokgoni bjo bobotse go fetiša. 20–25 meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Tlhathollo ye e tebilego ya sererwa, dintlha ka moka tša sererwa di šomišitšwe ka botlalo. - Karabo e botse go fetiša (90+: karabo ye botse go fetiša). - Dikahlaahlo tša go fapana di hlatselwa go tšwa sengwalong. - Kwešišo ye botse go fetiša ya mohutangwalo le sengwalo. 	Bokgoni bjo bobotse go fetiša 8–10 meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopego sa go logagana. - Matseno le thumo tše di nepagetšego. - Dikahlaahlo tše di hlamegilego tša go godišwa ka tsela ye e hlakilego. - Polelo, segalo le setaele tše di kwagalago tša go kgahliša gape tše di nepagetšego.
Khouto 6 70–79%	Bokgoni bjo bobotse kudukudu. 17½–19½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Tlhathollo ya sererwa ke ya bokgoni bjo bobotse kudukudu. Dintlha ka moka tša sererwa di šomišitšwe ka tshwanelo. - Karabo e na le dintlha ka moka. - Dikahlaahlo tša go kwagala di filwe, di thekgwa gabotse go tšwa sengwalong. - Kwešišo e botse kudu ya mohutangwalo le sengwalo. 	Bokgoni bjo bobotse kudukudu 7–7½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Taodišo ya go hlamega gabotse. - Matseno le thumo tše di lokilego. - Dikahlaahlo le tsela ya go ahlaahla ye go lego bonolo go e latela. - Polelo, segalo le setaele tše di nepagetšego tša go swanela morero. - Tlhagišo ye maleba.
Khouto 5 60–69%	Bokgoni bjo bobotse kudu. 15–17 meputso	<ul style="list-style-type: none"> - O laetša kwešišo ebile o hlatholotše sererwa gabotse kudu. - Karabo e na le dintlha tša go lekanela. - Dikahlaahlo tša go kwagala di filwe, fela ga se tša fahlelelwa ka moka ka mo go swanetšego. - Go na le bohlatse bja kwešišo ya mohutangwalo le sengwalo. 	Bokgoni bjo bobotse kudu 6–6½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopego sa go hlaka le kelelo ye botse. - Matseno, thumo le tše dingwe tša ditemana di beakantšwe ka go logagana. - Kelelo ya dikahlaahlo e ka latelega. - Ka bontši polelo, segalo le setaele ke tše di nepagetšego.
Khouto 4 50–59%	Bokgoni bja go kgotsofatša. 12½–14½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Tlhathollo ya sererwa ke ya magareng fela dintlha ga se tša šomišwa ka moka ka botlalo. - Dintlha tše dingwe tše dibotse di thekga sererwa. - Dikahlaahlo tše dingwe di a hlatselwa le ge bohlatse bo sa kgotsofatše. - Kwešišo ya motheo ya mohutangwalo le sengwalo. 	Bokgoni bja go kgotsofatša 5–5½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Ponagalo ye nyenyane ya sebopego. - Taodišo e hloka sebopego sa maleba sa go elela dikgopolo le go logagana. - Diphošwana tše mmalwa tša polelo, ka bontši segalo le setaele ke tša maleba. Tlhamo ya ditemana e nepagetše.

DIKHOUTO LE KABO YA MEPUTSO.		Diteng [25] Tlhathollo ya sererwa. Botebo bja ngangišano, phahlelo le kwešišo ya mošomo wo o lebeletšwego.	Kabo ya meputso	Sebopego le polelo (10) Sebopego, kelelo ya dikgopolo le tlhagišo. Polelo, segalo le setaele tše di dirišitšwego taodišong.
Khouto 3 40–49%	Bokgoni bja go lekanela. 10–12 meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Ke tša mehleng kudu, teko ya go se kgotsofatše ya go leka go araba dipotšišo. - Botebo bjo bonnyane bja kwešišo phetolong ya sererwa. - Dikahlaahlo ga di kgotsofatše ebile di fahlelwa gannyane go tšwa sengwalong. - Baithuti ga se ba kwešiša mohutangwalo le sengwalo ka botlalo. 	Bokgoni bja go lekanela 4–4½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopego se laetša boipeakanyetšo bja go fošagala. - Dikahlaahlo tša go se kwešišege. - Ponagalo ya diphošo mo polelong. Segalo le setaele ga se tša nepagala go ya le morero wa go ngwalela dithuto. - Tlhamo ya ditemana e fošagetše.
Khouto 2 30–39%	Bokgoni bja go išega. 7½–9½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Kwešišo ya go fokola ya sererwa. - Dikarabo di a ipušeletša, nako ye nngwe di tšwele tseleng. - Dikahlaahlo ga se tša go tsenelela, tlhathollo e fošagetše/Dikahlaahlo ga di thekgwe go tšwa sengwalong. - Kwešišo ya go fokola ya mohutangwalo le sengwalo. 	Bokgoni bja go išega. meputso 3–3½	<ul style="list-style-type: none"> - Tšweletšo ya bošaedi le tlhokego ya peakanyo ya sebopego e palediša kelelo ya dikahlaahlo. - Diphošo tša polelo le setaele se se fošagetšego di šira mošomo wo go ba wo o sa atlegago. Segalo le setaele ga se tša lebana le morero wa dingwalwa tša thuto. - Tlhamo ya ditemana e fošagetše.
Khouto 1 0–29%	Bokgoni bja go hlaelela. 0–7 meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Go gongwe dikarabo di nyalelana le sererwa fela go boima go latela dikahlaahlo goba di tšwele tseleng ka bontši. - Teko ya go fokola ya go araba dipotšišo. Dintlha tše nnyane tša maleba ga se tša fahlelwa go tšwa go sengwalo. - Kwešišo ya go fokola ya mohutangwalo le sengwalo. 	Bokgoni bja go hlaelela 0–2½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Go boima go lemoga hlogo ye go rerwago ka yona. - Ga go taetšo ya sebopego ye e beakantšwego goba sa go kwešišega. - Polelo e fošagetše, setaele le segalo ga se tša maleba. - Ga go ditemana tše di logaganego.